

KRISTÒF
onder redactie van:

Gerard van Buurt, Nel Casimiri,
Liesbeth Echteld, Carel de Haseth,
Jay Haviser, Diane Henriquez, Bunchi Römer.

Vaste medewerker
Elis Juliana

XI-3

Inhoud:

		pag.
Gerard van Buurt	Afrikaanse woorden in het Papiamentu	1
Wim Statius Muller	Andrea	25
Hans Bicker	De diaspora van de Afrikanen	28
Roselyn Jessurun	Treinbom	33
Ronny Lobo	Architectuur onder de maat of op de maat?	34
Jay B. Haviser	Archaeology	48

Deze uitgave komt tot stand mede dank zij de financiële steun van het Prins Bernhard Fonds.

Kristòf

XI - 3

Afrikaanse woorden in het Papiamentu
lijst versie 25/6/2001

Tijdens het nazoeken van Indiaanse woorden in het Papiamentu, voor het boek "Stemmen uit het Verleden" dat in 1997 verscheen, kwamen mijn neef Sidney Joubert en ik ook veel etymologische informatie tegen over niet-Indiaanse woorden. Tevens werd het, doordat er een beter inzicht ontstond welke de van oorsprong Indiaanse woorden in het Papiamentu zijn, in veel gevallen ook duidelijker welke woorden waarschijnlijk een Afrikaanse oorsprong hebben.

Het onderwerp "Afrikaanse woorden in het Papiamentu" bleek echter toch een veel moeilijker onderwerp te vormen dan dat van de Indiaanse woorden. Niet omdat dit onderwerp op zich, intrinsiek moeilijker zou zijn, maar doordat wij met dit onderwerp toch veel minder bekend zijn. Het is duidelijk dat er in het Papiamentu veel van vroeger verloren gaat. Zelf ben ik in 1949 geboren, ben dus nog niet echt oud, maar merk nu al vaak dat ik nog dingen gezien heb en meegemaakt heb, waar jongeren niet mee bekend zijn. Wij kunnen het verleden niet vasthouden. De taal is primair een communicatiemiddel, is in feite een gebruiksvoorwerp. De taal is aan veranderingen onderhevig die niet tegen te houden zijn. Oude woorden en uitdrukkingen gaan verloren, nieuwe ontstaan, dit is nu eenmaal onvermijdelijk. Zo zien wij in deze lijst met Afrikaanse woorden, naast vele woorden die nog springlevend zijn, ook vele woorden die nauwelijks meer gebruikt worden, waarvan slechts weinigen de betekenis nog weten. Wij kunnen de dingen die voorbijgaan en de geschiedenis van andere, die er hopelijk nog wel lang zullen zijn, analyseren, vastleggen en bewaren als kostbare

herinneringen. Liefst vliegen wij nu niet meer in een DC3, maar wel wordt deze bewaard in een luchtvaartmuseum en wordt er over geschreven. Een ieder die daarin geïnteresseerd is, kan zich zo in zo'n onderwerp verdiepen en wellicht iets van de oude sfeer, het "zoals het geweest moet zijn" even terugvangen. Maar dan moet er nog wel wat zijn, anders valt er weinig terug te vangen. "Zoals het geweest moet zijn" betekent niet dat het altijd beter was. Ook in de taal zijn er woorden, en dan bedoel ik niet alleen woorden van Afrikaanse oorsprong, die als je erbij stil staat toch minder prettige herinneringen met zich meedragen. Het volk woonde in huizen die met "sambumbu" bepleisterd waren. Tempu berans (de "beransde" tijden, tijden van hongersnood op Curaçao), de angst voor geesten Ezè, Ezèh, het waren toen niet alleen woorden, het waren angsten, de kindersterfte was ongetwijfeld hoog en tot in de jaren '50 leefde angst voor Ezè nog onder het volk.

Het is moeilijk om met iets naar voren te komen waarvan je zelf weet dat het waarschijnlijk onvolledig is. Het is altijd makkelijker om te schrijven over een onderwerp dat je zelf volledig beheerst. Het is op aandringen van velen, van wie ik met name Nel Casimiri toch wel moet noemen, dat ik hier toch deze lijst van Afrikaanse woorden wil presenteren. De lijst is gebaseerd op werk van Antoine Maduro, Pater Brenneker, Pierre Lauffer en vele opmerkingen van anderen. René Rosalia stelde literatuur beschikbaar. Mijn neef Sidney Joubert, altijd geïnteresseerd in dit soort projecten gaf veel input. Van Elis Juliana ontving ik veel commentaar en waardevolle aanvullingen, die in sommige gevallen als stukjes van een puzzel bepaalde leemten opvulden. Aan allen veel dank. De gepresenteerde lijst is ongetwijfeld onvolledig en zal wellicht ook onjuistheden kunnen bevatten. De bedoeling is om door commentaar van lezers tot een verbeterde versie te geraken, waarin wellicht op sommige

punten ook afwijkende meningen kunnen worden verwerkt. Wellicht kunnen deze aanvullingen en opmerkingen dan in een later artikel behandeld worden.

Gerard van Buurt

De schrijver is bereikbaar op e-mail:

gvbuurt@dlvv34.gobiernu.com

of op het adres:

Kaya drs.Oy Sprock 18,

Curaçao, tel. (599-9) 7374694

Algemeen

Agan - muziekinstrument, agan is afgeleid van ogan, ogun uit het West-Afrikaanse Benin (Ganseman).

Bacoba - oorspronkelijk Pacoba een type banaan uit Angola (Van Donselaar)

Bamba - muziekinstrument, werd gebruikt op Bonaire

Benta - muziekinstrument; de naam is afkomstig van obenta (Ashanti). (zie Gansemans)
(Het werkwoord benta is afkomstig uit het Spaans en heeft niets met het muziekinstrument van doen.

Bomba - slavenopzichter die zelf ook slaaf was

Bubu - naam van de oudste zoon

Buzulanga, Busulanga - "si bo sigui kome asina bo ta haña Buzulanga" - darmstoornis veroorzaakt door teveel eten of door van alles door elkaar te eten. Dit is waarschijnlijk een verbastering van Burundanga, zie verder onder plaatsnamen, Burundanga.

Chichi - naam van de oudste dochter

Changa - soort gevlochten touw waaraan etenswaren hangen, zodat ongedierte er niet bij kan.

Chokèkè, Chokwèkè - onheilsvogel; mythische vogel die 's nachts rondvliegt, zijn roep kondigt onheil aan. "Ai Chokèkè, Chokèkè, ki ta bai pasa?".

Cumbu - dwaallicht, en/of gas dat uit de grond opstijgt, afkomstig van overledenen.

Ezè, Ezèh, Zèh - (slechte en gevaarlijke) Afrikaanse god. Volksgeloof; nachtvogel (verschijningsvorm van Ezè) die 's nachts op het dak neerstrijkt en het bloed van pasgeboren kinderen opzuigt. Vgl. de Exu (uitspraak: "èshoe") in Brazilië

Dakoko - de lege aar van de "maishi chikí", (gierst, Sorghum vulgare), die na het dorsen overblijft.

Dakwé - mand die aan de binnenzijde bekleed is met "sambumbu", de mand kan nu gebruikt worden om er meel in te bewaren of te vervoeren. Zie ook onder plaatsnamen; Seru Dakwé

Dámbala - Afrikaanse god, voodooheilige

Djèngelé - Afrikaanse god, voodooheilige

Djindja - Kogelvis (Diodon spp.) In het Sranang tongo worden de beide in Suriname voorkomende soorten boomstekelvarkens Ginjamaka, Djindjamaka, Djiendjamaka genoemd (Coendou prehensilis en Coendou melanurus). Van Donselaar zegt hierover: "... (Gindja = gember, maka = doorn, stekel). Waarom? (gember heeft geen stekels). Er zijn vele verwante schrijfwijzen en verwante namen in omloop. Die van de eerste soort beginnen in het algemeen met een a (Agidja e.a.), die van de tweede en beide samen met een g of een d ..." Indiaanse talen die in Suriname gesproken worden, zoals het Karina en het Lokono, gebruiken andere benamingen.

De naam Coendou stamt uit het Tupí. Djindja is dus zeer waarschijnlijk geen Indiaans woord. Waarschijnlijk stamt het woord Gindja uit Afrika. In de Oude Wereld c.q. Afrika komen een aantal soorten stekelvarkens voor (*Hystrix* en *Atherurus* spp.). In het Ewe, een taal die in Ghana en Togo (West-Afrika) gesproken wordt, wordt de Crested porcupine (*Hystrix cristata*) Dzirdza, Dzijrdzja genoemd (Booth). Djinja kan ook opblazen betekenen (als de koffervis).

Djuku (Djuco-Aruba) - zeeboon, geluksboon. Deze bonen spoelen aan op de noordkusten van de Benedenwinden en op Bonaire ook aan de oostkust. Deze bonen zijn afkomstig van klimplanten met gele bloemen, die veel langs rivieren in Zuid-Amerika groeien. Er zijn echter ook soorten die in West-Afrika groeien. Op de Benedenwinden treft men doorgaans twee soorten aan: een donkergrijze boon met zwarte "lippen", de "true sea bean" of "horse-eye" bean *Mucuna sloanei* en ook *Dioclea reflexa* syn. *Dioclea hexandra*, een geel-bruin gemarmerde boon met "fijne lippen". Djuku is ook een benaming voor een diep-zwart manspersoon, met gedrongen bouw. Dit doet vermoeden dat er waarschijnlijk een verband is met de Aukaners (Djuka) uit Suriname. In Suriname wordt de naam Djuku echter niet gebruikt voor deze bonen. In Cuba treft men nog overblijfselen van Congolese talen (Díaz Fabela). Men treft daar het woord Nyuko voor de Amerikaanse klimplant Guara of Guaraná (*Cupania americana*), een op de Djuku-klimplant lijkende klimplant.

Fuku - onheilsbrenger, iets dat onheil aantrekt

Funchi - massa van maïsmeel, als het Italiaanse "polenta", in het Swahili bekend onder de naam Ugalli.

Géné - betrekking hebbend op Guinea. Géné - geheime slaventaal, afkomstig uit Guinea. Galíña Géné, Galíña (di) Géné - parelhoender (lett. kip uit Guinea)

Guiambo - okra, *Hibiscus esculentus* syn. *Abelmoschus esculentus* uit West-Afrika afkomstig. Ook soep of salade wordt van deze okra gemaakt.

Gungu - soort lichtgevende dwaalgeest

Kalèngè - lendendoek

Kalumba - muziekinstrument, soort benta. De Pechu di Kalumba werd gebruikt als oefeninstrument om het dansritme te leren

Kofi - soort dwaalgeest

Kinchoncho - bonchi Kinchoncho een andere naam voor de bonchi di Wandu (*Cajanus cajan*) zie Wandu. Het voorvoegsel Ki- wijst in de richting van een Bantu woord.

Kipopo - Djipopo. De Kipopò wordt tegenwoordig meestal Djipopo genoemd. De Djipopo is een paddestoel. Op deze eilanden is dit waarschijnlijk de witte langwerpige paddestoel die in de regentijd snel opschiet. In Nederland noemt men dit type paddestoel stuifzwam. Pinart geeft als wetenschappelijke naam, met daarbij een vraagteken *Agaricus?* Maduro (1992) wijst er op dat dit woord in het Saramakaans in Suriname ook wordt aangetroffen als dikpopo; dit ontleent hij aan de "Saramakaanse woordenschat" van A. Donicie en J. Voorhoeve.

Het Saramakaans is een Creoolse taal, waarin vele Afrikaanse invloeden bewaard zijn gebleven; deze invloed is niet beperkt tot de grammatica, ook het lexicon bevat vele Afrikaanse woorden. De vroegste bosnegergemeenschappen in Suriname ontstonden in het Saramacca gebied ten Zuidwesten van Paramaribo. Reeds in het begin van de 18e eeuw waren er hier al bosnegerdorpen. Het merendeel van de Marrones (gevluchte slaven) in deze dorpen bestond uit slaven die uit Afrika waren aangevoerd en niet in Suriname geboren waren. Nadat de koloniale autoriteiten verdragen sloten met deze bosnegers volgde een lange periode van isolatie. Als gevolg van deze voorgeschiedenis bevat het Saramakaans meer Portugese en Afrikaanse invloeden dan het Sranang tongo, waarin de (latere) invloed van het Engels en het Nederlands sterker is. De structuur van het woord Kipopò, Djipopo, Dikpopo doet denken dat het hier een Afrikaans woord betreft. Wellicht ook zou het Saramakaans dit woord uit een Indiaanse taal, zoals de taal van hun buurvolk, het Lokono, kunnen hebben overgenomen; dit lijkt echter minder waarschijnlijk. In de Lokono woordenlijst van De Goeje is dit woord niet terug te vinden, maar wordt wel een ander woord voor paddestoel aangetroffen. Ook in de Karina woordenlijst van Hoff wordt dit woord niet aangetroffen. C. Grégoire, linguïste van het Museum voor Midden-Afrika te Tervuren, België meent dat er een verband kan bestaan met het Bantu -Jòbà dat op paddestoelen slaat. In sommige Bantu talen gebruikt men het prefix Ki-. De oorspronkelijke vorm zou wellicht Kijòbà hebben kunnen zijn (schr.med.).

Resumerend komen wij tot de conclusie dat Kipopò vrijwel zeker een Afrikaans woord is.

Léhi - dwaalgeest, dit Papiamentu woord is afkomstig uit Bonaire

Lele - lele een handmixer die gemaakt wordt van het hout van de Palu di Lele of Wakurá; dit is een heester (*Randia aculeata*). In het Fon (Dahomey) is lele "ronddraaien".

Lèmbèlèmbè - Hiermee worden kleine fruitvliegjes bedoeld. Op Aruba zegt men ook lebelebe. Met Lebelebe of ook lèbèlèbè, wordt ook slijk, slib of iets glibberigs bedoeld, het kan ook slappeling betekenen. Dit laatste zou echter ook van het uit het Spaans afkomstige: lembe afgeleid kunnen zijn; slappeling, likker. Volgens C. Grégoire (schr. med.) zou Lembelembe de wortel -jémbé kunnen bevatten, de benaming voor de tsetse vlieg in het zgn. Proto-Bantu. In sommige Bantu talen, zoals b.v. het Kongo, begint dit woord met een l, dus -lémbé. Reduplicatie is een veel voorkomend verschijnsel in de Bantu talen en dit kan de omzetting van lembe naar lembelembe verklaren.

Luango - betrekking hebbend op de Luango een stam uit Angola. Met betrekking op zaken waarvan men vindt dat de felle kleuren niet bij elkaar passen (vooral van kleding) zegt men in het Papiamentu "e kolónan ta keda Luango". Kan ook betrekking hebben op nieuwe geïmporteerde slaven.

Makaku - via het Portugees Macaco, uit een Congolese taal (Dic. da língua Portuguesa 6e ed.)

Makamba - In het Papiamentu is de betekenis van dit woord in de loop der tijden veranderd. Oorspronkelijk: vriend, (bevreemde) vreemdeling, neger uit Afrika, later: (blanke) vreemdeling, Thans: Hollander, Nederlander. In het Kikongo is "kamba, cambia" vriend.

Ma-camba is de meervoudsvorm, dus vrienden. (zie F. Ortiz, onder "camba") Het Papiamentu kent ook de uitdrukkingen:

“papia makamba”, onbegrijpelijke taal spreken, een vreemde, dus onbegrijpelijke taal spreken. Waarschijnlijk werd met deze “vreemde taal” oorspronkelijk het Géné bedoeld.

“no ta kos di kanta makamba” - dat is niets bijzonders. Waarschijnlijk had dit oorspronkelijk de betekenis, “iets vreemds dat niet echt van belang is”.

Mamòndèngue, Mamundèngue - Er blijken thans twee verschillende dieren te zijn die beide Mamòndèngue of Mamundèngue genoemd worden. In beide gevallen betreft het sluipwespen. Het kan dan ook zijn dat Mamòndèngue of Mamundèngue oorspronkelijk een generieke naam voor sluipwespen was, evenals dat in het Nederlands het geval is. Mamondèngue lijkt qua structuur een Afrikaans woord en zou uit een der Bantutalen kunnen stammen (schr. med. C. Grégoire).

1. kleine glanzend zwarte sluipwesp (1-1,5 cm) met dunne taille en een kort achterlijf dat continu op en neer beweegt. Dit dier zou geluk brengen, daarom moet men het niet doden.

2. een grote donkere sluipwesp, groter dan de lokale papierwespen (*Polistes* sp.), met een wespentaille.

Mamòndèngue, Mamundèngue kan ook betrekking hebben op een vrouw met een wespentaille.

Maribomba - wesp. In Suriname zegt men marabons, marbons, marbonsoe (Van Donselaar). In het Portugees van Brazilië: Maribondo. Afkomstig uit het Quimondo (Kimbondo), een Bantutaal uit Angola. Maribondo = Ma (meervoudsvorm) + rimondo (wesp), dus wespen (Almeida Costa, J., Sampaio e Melo, Dic. da língua Portuguesa 6e ed.).

Marimba - muziekinstrument, zie Marimbula

Marimbula - Gansemans 1989 geeft de volgende etymologie: "Etymologisch kan het woord marimbula teruggebracht worden naar de woordstam -imba, wat in vele Bantutalen verwijst naar alles wat met “zang of melodie” te maken heeft. In die orde betekent ma-dimba, als meervoudsvorm van het woord didimba, wat staat voor “toets”, dus letterlijk “toetsen”, en wordt hiermee de xylofoon aangeduid. Het achtervoegsel -ul(a) of -il(a) daarenboven wordt in sommige Bantutalen gebruikt om daarmee aan te duiden dat men “iets doet voor iemand anders”. Zo betekent kwimba zingen en kwimbi-la, “zingen ter ere van iemand”. Hierop doorredenerend kan men uit het woord marimbula afleiden dat het in oorsprong zou kunnen wijzen op “spelen van de lamellofoon of de xylofoon ter ere van iemand”.

Manzinga - de boze, de cheitan, "Toro Manzinga di eibou tin glas" (er zit een adder(tje) onder het gras), vgl. ook Mount Mazenga op St. Eustatius. Mount Mazenga vormt het hoogste punt van de kraterwand van de Quill.

Een volksverhaal dat verband houdt met het oogstfeest, verhaalt van de boze, dictatoriale stier “Manzinga” die uiteindelijk door zijn zoon, de jonge stier “Mancebo”, wordt verslagen.

Nanzi - spin uit folkloristische verhalen

Nanzi koko - mierenleeuw (*Chrysopa* sp.)

Sambumbu - mengsel van koemest en klei. Sambumbu kon ook op andere brouwsels betrekking hebben. In Cuba: Sambumbia: Agua azucarada caliente, con caña santa. Café aguado o muy flojo (en la antigua provincia de Las Villas). Miel de caña. Aguardiente con agua y azúcar prieta; también se le puede agregar naranja agria, Cocimiento de caña santa con azúcar prieta (Díaz Fabelo).

Seú - oogstfeest, ook muziekinstrument, van Segou Afr-Port afhakken, Port: segão

Simadan - oogstfeest, de naam Simadan werd oorspronkelijk op Bonaire gebruikt. Op Curaçao sprak men van Seú.

Tati - de stamper van een stamper en vijzel, die gebruikt werd om maishi chikí (*Sorghum*) te vernalen.

Tambú - soort Afrikaanse muziek, ook een muziekinstrument.

Tumba - soort Afrikaanse muziek

Wabi - *Acacia tortuosa*, wellicht van Mwabi een acacia in Angola. Het woord Wabi heeft in het Papiamentu ook de betekenis oud, versleten, oud en lelijk.

Wandu - bonchi (di) Wandu, Wandu (*Cajanus cajan*). Op Aruba gebruikt men ook de naam Bonchi Kinchoncho. Dit gewas is afkomstig uit de Oude Wereld, de naam ervan is Afrikaans en zou uit het Conga stammen.

De originele vorm is volgens A. Alvarez waarschijnlijk Wandú of Guandú. In het Engels wordt deze boon Angola pea of Pigeon pea genoemd, in het Spaans: Guandul. Dit gewas is in droge gebieden, zoals ook Aruba, vrij makkelijk te kweken. Sommige Amerikaanse gewassen raakten, doordat zij in sommige gebieden duidelijke voordelen boden, in Afrika al snel ingeburgerd en werden een volksvoedsel (b.v. Cassave); zo ook raakten een aantal Afrikaanse gewassen al snel in de Nieuwe Wereld ingeburgerd (*Sorghum*, Wandu e.a.).

Wantomba - vogelverschrikker

Wazé, Wazenu - Afrikaanse oppergod

Yaya - kinderverzorgster, oorspronkelijke Afrikaanse betekenis in Bantu talen "moeder"

Yèyè - oorspronkelijke Afrikaanse betekenis in Bantu talen "tante"

Yams - van Nyame, een knolgewas afkomstig uit West-Afrika.

Zumbi - oorspronkelijk Kikongo "vumbi" (zie, zombie). Stul di Zumbi, letterlijk "Stoel van de Zumbi" is een Elfenbank. De Stul di Zumbi is het vruchtlichaam van schimmels van het genus *Ganoderma*, een parasitische zwam die bomen aantast. De Stul di Zumbi wordt ook Parasol di Zumbi genoemd.

Grammatica

mi - de eerste persoon enkelvoud

bo - de tweede persoon enkelvoud
 nan - de derde persoon meervoud
 -nan - uitgang die de forma pluralis aangeeft, meervoudsuitgang

Namen van families

Sambo, Samboe

In Latijns-Amerika is Zambo een nakomeling van een neger en een indiaan. In de VS wordt met Zambo een nakomeling van een neger en een mulat bedoeld. Volgens Ortiz heeft het woord betrekking op de haarkleur van een bepaald type aap, de vacht van deze aap zou gelijkenis vertonen met de haarkleur van de Zambo (Zambo. Mono americano, de pelaje pardusco amarillento, "como el pelo de los mestizos zambos.") Ortiz zegt hierover: ..."Zambo es voz africana del sur de Guinea, que hoy suena en el Dahomey, donde significa "crepúsculo vespertino"; y véase con cuánta propiedad le fue aplicada a los mestizos de padre negro y madre cobriza o viceversa"... "Además recuérdese que nzambu en el Congo quiere decir "mono". Y conocido es el uso de similares adaptaciones de los vocablos para análogos sentidos despectivos... No cabe ya suponer que esta oriundez africana del mono zambo depende de que su pelaje sea como el cabello de los zambos, sino porque este vocablo, o sea, nzambu, significa "mono" en el Congo, y se extiende por muchos de los pueblos bantúes en sus varias formas de nsimbu, samba, sambu, somb, nsimbo y otras... Más bien pudiera proponerse que el zambo étnico procede del color del zambo mono, y no al contrario...."

Koffie - van Kofi, Coffi uit Ghana

Toré - veel voorkomende naam in Senegal

Plaatsnamen

Bacufal, Bacoval, Bakval - plaatsnaam nabij Zapateer. Oorspronkelijk plaats waar bacoven geplant worden.

Burundanga - Dit woord van Afrikaanse oorsprong treft/trof men ook aan op Cuba (Pichardo). Volgens Pichardo was de oorspronkelijke vorm Morondanga, dat de denigrerende betekenis heeft van "iets minderwaardigs". Burundanga kan ook op eten van slechte kwaliteit slaan, een mengsel, zootje, of de betekenis van rotzooi hebben. Op Curaçao stond Burundanga vroeger bekend als een gevaarlijke buurt (PB, Sambumbu). Zie eerder in deze woordenlijst: Buzulanga, Busulanga.

Dakwé - Seru Dakwé, nabij Seru Djaka Komé in Midden-Curaçao

Huambo, Wambo - plaatsnaam bij klein-Santa Martha op Curaçao, ook plaats in Angola

Kanga - plaatsnaam op Curaçao

Mandinga - Seru di Mandinga, nabij Ronde Klip op Curaçao. De Mandinga zijn een Afrikaans volk uit Guiné-Bissau. De naam stamt uit het Malinké en is afgeleid van Mande (nijlpaard) + inka of inga (volk, mensen), dus "nijlpaardvolk", "nijlpaardmensen" (Dic. da língua Portuguesa 6e ed.)

Popo - streek nabij Ronde Klip wellicht genoemd naar Popo in West-Afrika. Ook gedroogde inhoud van een kalebas.

Sumbu, Zumbu - west van Ascension

"Internationale" woorden afkomstig uit Afrikaanse talen.

Akee - kleine boom en vrucht afkomstig uit West-Afrika (Blighia sapida)

Banana - door de Portugezen overgenomen uit het Sousou, een taal in de huidige Republiek Guinea (etym. woordenboek)

Bongo - een muziekinstrument dat bestaat uit dubbele trommels, ook kano of korjaal.

De naam van het muziekinstrument is zeer zeker uit Afrika afkomstig. Sommigen menen dat de naam van de kano of korjaal een Indiaanse naam is die uit Panama afkomstig zou zijn (Dic. VOX). Dit lijkt minder waarschijnlijk, want in vele oudere geschriften over West-Afrika komt men de naam Bongo voor kano of korjaal tegen. Het lijkt waarschijnlijker dat het woord Bongo in deze betekenis eveneens uit Afrika afkomstig is.

Chimpanzé - een oudere vorm die in het Frans werd gebruikt is quimpezé, dit werd afgeleid van het Kikongo Kimpenzi (etym. woordenboek).

Cocos - Dit woord is waarschijnlijk afkomstig uit Oost-Afrika en is wellicht een reduplicatie van het Arabisch "Djauz" (de noot).

Cola - het Cola uit de "Coca-Cola", van de West-Afrikaanse Kolanoot

Dengue - van het Swahili - Dinga, Dyenga, "a cramplike seizure" (Webster).

Gorilla - Stamt uit een West-Afrikaanse taal. Het woord werd genoteerd in de Griekse vertaling van het verslag dat de Carthaagse admiraal Hanno van zijn reis langs de West-Afrikaanse westkust maakte, ca. 500 voor Chr. (Van Veen, P.A.F. en Van der Sijs, N., etym. woordenboek).

Jumbo - de naam van de eerste olifant in de London Zoo. De naam is een verkorting van mumbo jumbo, afgeleid van het Mandingo "mama dyambo", de naam voor een medicijnman, fetisj of voorwerp van vrees (van Veen, P.A.F. en van der Sijs, N., etym. woordenboek). Thans is jumbo een adjectief voor alles wat groot is Jumbo-jet, Jumbo-burger etc.

Okra - Guiambo, Hibiscus esculentus syn. Abelmoschus esculentus, uit West-Afrika.

Pinda - Naar de plaatsnaam Mpinda, een havenstad in Noord-Angola waar de oorspronkelijk uit Zuid-Amerika afkomstige pinda's verbouwd werden en vanwaar deze verscheept werden.

Tanga - Thans wordt hiermee het (kleine) onderstuk van een bikini badpak bedoeld. Deze term heeft zich vanuit Brazilië over de wereld verspreid. Oorspronkelijk lendendoek, het equivalent van de Indiaanse "Guayuco". Tanga stamt van "ntanga" uit het Quimbondo (Kimbondo), een Bantu-taal uit Angola.

Voodoo - uit Dahomey, oorspr. vodu (Webster)

Zebra - uit de Congo, via het Portugees

Uit het Arabisch, maar zeer waarschijnlijk via Afrika en Afrikaanse talen overgebracht.

Kaffer - van Kaffir, een niet-mohammedaan c.q. een neger. Engelse ontdekkingsreizigers uit de 19e eeuw namen dit woord uit het Arabisch over en gebruikten het als algemene aanduiding voor de Bantu stammen. In het Nederlands werd kaffer oorspronkelijk ook in deze zin gebruikt doch kreeg het later een denigrerende betekenis. In het Papiamentu is kaffer thans een scheldwoord. Kaffer blanku is in het moderne Papiamentu een blanke die zich als een "redneck" gedraagt.

Patia - van het Arabic "Batija, Batiha".

Woorden in het Papiamentu die waarschijnlijk of wellicht Afrikaanse woorden zijn, of waarvan beweerd wordt dat het Afrikaanse woorden zouden zijn, maar waarvan het toch twijfelachtig is of dit wel zo is. Het is mogelijk dat er Indiaanse woorden tussen zitten.

Baca - als in "Bai baca" elkaar ondersteunen, samen doen.

Djogodó - deel van een schuur, of kleine schuur, waar maïs wordt bewaard (PB, Sambumbu 3/ pg.544)

Gengu - kleine zeekrab op rotsen langs de kust

Gutu - papegaaivis

Kitoki - soort rijtuig. Het voorvoegsel Ki doet denken dat dit een Bantu woord zou zijn, dit hoeft uiteraard niet het geval te zijn.

Mailo - oogstfeest. De wijs "Re Mailo ho hé" is ook in Brazilië bekend. Is mailo wel een Afrikaans woord of stamt het misschien uit het Portugees? Mailo (maïs + lo) - aglutinação de maïs (Almeida Costa, J., Sampaio e Melo, Dic. da língua Portuguesa 6e ed.) Mailo = funchifeest?

Motet van Motetwerf; Motet zou afgeleid zijn van Motètè, een Afrikaans woord, dat wal of dam betekent.

Pòtòpòtò - dikkerig. In het Papiamentu worden kleine vliegende vissen van het genus Exocoetus Popo of Pot-pot genoemd. Deze vliegende vissen zijn klein en dik, zij worden niet gegeten, maar zijn populair als aas. Het betreft de Oceanic two-wing flying fish (Exocoetus obtusirostris) en de Tropical two-wing flying fish (Exocoetus volitans). Zijn deze benamingen van Afrikaanse oorsprong of heeft dit wellicht betrekking op het Nederlandse pot, zo dik als een pot?

Tschaka-tschaka - Kip met zwarte gekrulde veren.

Vipé - scheut van bv. een bananenplant.

Wangi - kleine worm

Were-were, Weri-weri - lawaaierige ruzie, hevige twist, grote vechtpartij, heibel, onenigheid.

Literatuur

Alexandre, P. - An Introduction to Languages and Language in Africa. Heinemann, London, 1972

(Een vertaling van: Langues et Langage en Afrique noir. Payot, Paris, 1967)

Almeida Costa, J., Sampaio e Melo, A. - Dicionário da Língua Portuguesa, 6.^a edição. Porto Editora, Porto, 1992.

Alvarez, A. - Malabí Maticulambí. Estudios Afrocaribenos. Monte Sexto S.R.L., Uruguay, 1987.

Alvarado, L. - Glosario de Voces Indígenas de Venezuela.

Ministerio de Educación, Caracas, 1953.

(Repr. In: Obras Completas I, Fundación la Casa de Bello, Caracas, 1989)

Booth, A.H. - Small mammals of West Africa (West African Nature Handbooks). Longmans, Green and Co. Ltd. 1960.

Brenneker, P. - Benta. Curaçao, 1959.

Brenneker, P. - Sambumbu. Deel 1-10. Curaçao, 1969-1975.

Brenneker, P. - Mil palabra poko usá. Duizend vreemde woorden. Curaçao, 1978.

Cavalli-Sforza, L.L. - Genes, Peoples and Languages. Scientific American, Vol. 265, no.5 November 1991, pg. 72-78.

Corominas, J. - Breve Diccionario Etimológico de la Lengua Castellana. 3a ed., Editorial Gredos, Madrid 1976.

Díaz Fabelo, T. - Diccionario de la lengua conga residual en Cuba. Dept. de Publicaciones, Casa del Caribe, Santiago de Cuba, 1974.

Donselaar, J. van - Woordenboek van het Surinaams-Nederlands. Coutinho 1989.

Ferrol, O. - La Cuestión del Origen y de la Formación del Papiamentu. U.N.A., Curaçao, 1982.

Gansemans, J. - Volksmuziekinstrumenten, Getuigen en Resultaat van een Interetnische Samenleving. Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Reeks IN-8, Menswetenschappen nr. 128, Tervuren, België, 1989.

De Groot, A. - Woordregister Nederlands-Saramakaans, met context en idioom. Paramaribo, 1977.

Habibe, H. - Historisch betoog doet geen afbreuk aan monogenetische theorie (kanttekeningen bij verhandeling van De Haseth). Amigoe, Ñapa, 9 Juni 1990.

Harries, H.C. - The Evolution, Dissemination and Classification of Cocos nucifera L. The Botanical Review. Vol. 44 No. 3, 1978.

De Haseth, C.P. - Een Bijdrage in de Discussie over het Ontstaan van het Papiamentu. De Gids, Amsterdam, 153 ste jrg. No. 7/8 pg. 548-557, 1990.

De Haseth, C.P. - Alles wijst op polygenetische herkomst van Papiaments, Amigoe, Ñapa, 19 Mei 1990.

De Haseth, C.P. - De monogenetische paal staat niet zo stevig boven water. Amigoe, Ñapa, 16 Juni 1990.

Hoyer, W.M. - Woordenlijst en Samenspraak. Nederlands - Papiamentu - Spaans. 7e druk Curaçao, 1980.

Joubert, S. - Literatura Neerlandiantillana, Kristòf III-2 Curazao, abril 1976.

Joubert, S. - Dikshonario Papiamentu-Hulandes / Handwoordenboek Papiaments-Nederlands. Curaçao 1991.

Juliana, E. - Guia Etnologiko No.1. Curaçao, 1976.

Lauffer, P. - Di Nos, Antologia di nos literatura. Curaçaosche Courant N.V. 1971.

Maduro, A.J. - Ensayo pa yega na un ortografia uniforme pa nos Papiamentu. Drukkerij Scherpenheuvel, Curaçao, 1953.

Maduro, A.J. - Loque a sobra den e Macutu. 1960.

Maduro, A.J. - Documentacion pa nos Historia. Corsou, 1962.

Maduro, A.J. - Procedencia di Palabranan Papiamentu i otro Anotacionnan II (Letter N te Z). Corsou, 1966.

Maduro, A.J. - Proverbio-, refran-, dicho- i ekspreshonnan Papiamentu i nan nificashon na Ulandes. 2e herziene uitgave. Scherpenheuvel, Curaçao 1969.

Maduro, A.J. - Anotashonnan tokante e Vokabulario titulá mil palabra poko usa. Kòrsou, 1980.

Maduro, A.J. - Papiamentu, di un palu pa otro. Kòrsou, 1992.

Martinus E, F. - The kiss of a slave, Papiamentu's West-African connections. Dissertatie Univ. van Amsterdam, 1996.

Mendes, J - Cote ce, Cote la. Trinidad & Tobago Dictionary. Arima, Trinidad, 1986.

Moliner, M. - Diccionario de uso del Español. Editorial Gredos 1981.

Ortiz, F. - Nuevo catauro de cubanismos. Editorial de Ciencias sociales, La Habana, 526 pp, 1985.

Pichardo, E. - Diccionario provincial casi razonado de voces y frases Cubanas, La Habana 1836, 1849, 1862, 1875. Reimpr.: 4a Ed. 1875. Editorial de Ciencias Sociales, Instituto Cubano del Libro, La Habana, Cuba, 1976.

Pinart, A.L. - Aperçu sur l'île D'Aruba ses habitants, ses antiquités et ses pétroglyphes. Paris, 1890.

In: Wagenaar Hummelinck, P. - Rotstekeningen van Curaçao, Aruba en Bonaire Deel II. Uitg. Natuurwetenschappelijke werkgroep Nederlandse Antillen No. 6 1957.

Purseglove, J.W. - Tropical Crops. Monocotyledons I, Dicotyledons II. Longman 1972.

Real Academia Española - Diccionario de la lengua Española. Vigésima ed. Madrid, 1984.

Rona, J.P. - Elementos Españoles, Portugueses y Africanos en el Papiamento. Watapana, no. 3 April 1971.

Rosenblat, A. - Buenas y Malas Palabras en el Castellano de Venezuela. Tomo II 4a Ed. Editorial Mediterráneo, Madrid, 1974.

Siertsema, B. - Negertalen. Intermediair, VII 1971.

Sopena, R. (Ed.) - Americanismos, Diccionario Ilustrado de Sopena, Ed. Ramón Sopena, S.A. Barcelona, 1982.

Taylor, D. - Languages of the West Indies. John Hopkins Univ. Press 1977.

Tejera, M.J. - Diccionario de Venezolanismos Tomo I A-I, Academia Venezolana de la Lengua. Univ. Central de Venezuela, Caracas 1983.

Turner, L.D. - Africanisms in the Gullah dialect. The University of Chicago Press, 1949.

Valeriano Salazar, C. - A comparison of the Papiamento and Jamaican Creole verbal systems. Mc Gill University, 1974.

Veen, P.A.F. van, Sijs, N. van der - Etymologisch Woordenboek. Van Dale 1989.

Veeris, D. - Remedi i Kustumber di nos Bieunan. 5e ed. Curaçaosche Courant, 1991.

Vox - Diccionario General Ilustrado de la Lengua Española, tercera ed. Bibliograf S.A., Barcelona, 1977.